

معاونت علمی و فناوری

شبکه دانش کشاورزی

سلسله برنامه‌های ویدیو کنفرانس انتقال دانش به‌روز در گستره ملی بخش کشاورزی

عنوان:

تحلیل سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ایران

سخنران:

محرم عین‌اللهی احمدآبادی

عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان زنجان

۱۹ اسفند ۱۴۰۳ ساعت: ۱۲/۴۵ – ۱۱/۳۰

اهمیت بخش کشاورزی

- توسعه اقتصادی مجموعه تغییراتی است که در کل نظام اقتصادی – اجتماعی یک کشور ایجاد می شود و ضمن کاهش فقر، نابرابری و بیکاری، زندگی بهتری را از لحاظ مادی و معنوی برای آن جامعه فراهم می کند. بخش کشاورزی به دلایل زیر می تواند فرایند توسعه اقتصادی یک کشور کمک کند.
- ۱- در بخش توسعه کشاورزی نیاز به سرمایه گذاری کمتری است.
- ۲- توسعه کشاورزی در مقایسه با بخش صنعت نیاز به زمان کمتری دارد. چرا که در توسعه صنعتی از یک طرف به تسهیلات زیربنایی مثل وسایل حمل و نقل و وسایل ارتباطی و شبکه راه ها نیاز است و از طرف دیگر به نیروی انسانی ماهر که هر دو آنها علاوه بر نیاز به سرمایه گذاری احتیاج به زمان بیشتری نیز دارد. در حالی که در بخش کشاورزی با تغییرات کمتری، می توان تولیدات را افزایش داد.

اهمیت بخش کشاورزی

- ۳- برای توسعه صنعتی نیاز به سرمایه‌گذاری در بخش‌های شهری هم است، تا با گسترش شهرها، امکانات لازم برای توسعه آن بخش ایجاد شود.
- ۴- عرضه مازاد مواد غذایی:
- مقدار ماده غذایی است که تولیدکننده علاوه بر نیاز خود تولید کرده و برای فروش به بازار منتقل می‌کند (تقاضا برای مواد غذایی در حال افزایش است به علت بالا بودن نرخ رشد جمعیت و افزایش در آمد گروه‌هایی از افراد)

اهمیت بخش کشاورزی

۵- سرمایه گذاری در ایجاد مواد خام کشاورزی می تواند وابستگی صنایع مختلف را کاهش دهد. مثل صنعت قند، نساجی، قالی بافی که برای تولید آنها از مواد خام کشاورزی استفاده می شود و با توسعه آنها از خروج ارز جلوگیری می شود. مثلاً واردات کمتر می شود و وابستگی سیاسی کشور را نیز کاهش می دهد.

۶- تأمین ارز خارجی از طریق افزایش صادرات محصولات کشاورزی در گذشته کشورهای مختلف، ارز مورد نیاز توسعه اقتصادی خود را اغلب از تولید و صادرات بخش کشاورزی تأمین کرده اند. مثلاً کانادا از طریق صادرات گندم و چوب، آمریکا از طریق صادرات ذرت و گندم، هلند از صادرات گل و گیاهان زینتی

مشارکت بخش کشاورزی در اقتصاد ایران (۱۴۰۲)

- ۸/۳ درصد از تولید ناخالص داخلی (GDP)
- ۱۴/۴ درصد از اشتغال نیروی کار
- ۱۲/۸ درصد از ارزش افزوده
- ۱۳ درصد از کل ارزش صادرات غیر نفتی
- ۵ درصد از بودجه کشور

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- کشاورزی زمانی می‌تواند در توسعه اقتصادی نقش داشته باشد که از حالت سنتی خارج شده و به حالت مدرن درآید. سایمون کوزنتس اقتصاددان توسعه دانشگاه کمبریج و ماساچوست آمریکا (۸۵-۱۹۰۱) و برنده جایزه نوبل اقتصاد در سال ۱۹۷۱، در مورد تحلیل نقش کشاورزی و توسعه اقتصادی چهار نقش عمده را ارائه می‌دهد.

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

۱- مساعدت تولید

۲- مساعدت بازار

۳- مساعدت عوامل (ارایه نیروی کار و سرمایه به سایر بخش‌ها)

۴- مساعدت در تراز پرداخت‌ها (تامین ارز از طریق صادرات محصولات کشاورزی)

۵- مساعدت در فقرزدایی

۶- مساعدت در ایجاد اشتغال

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

۱- مساعدت تولید

اولین کمک بخش کشاورزی برای رشد اقتصادی یک کشور، تولید محصولات و تامین تقاضای مصرف کنندگان است.

افزایش تولید محصولات کشاورزی، موجب افزایش عرضه کل و تولید کل در کشور می شود چرا که تولید کل مجموع تولیدات بخشهای مختلف اقتصاد است.

مشارکت محصول را می توان چنین خلاصه کرد:

۱- سهم در افزایش رشد کل تولید خالص یا ناخالص

۲- سهم در افزایش تولید سرانه

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

۲- مساعدت بازار

- بخش کشاورزی دربرگیرنده جمعیت کثیری است که این جمعیت می‌تواند بازاری برای کالاهای صنعتی باشد. این بازار شامل کالاهای مصرفی، نهاده‌های تولیدی (سم، کود، علف‌کش، آفت‌کش و ...) و سایر کالاهاست.
- مقدار خرید این کالاها به مقدار فروش محصولات کشاورزی در بازار (درآمد کشاورز) بستگی دارد.

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

۳- مساعدت عوامل (ارایه نیروی کار و سرمایه به سایر بخش‌ها)

- نوع سوم مشارکت یک بخش در رشد اقتصادی زمانی اتفاق می‌افتد که امکان انتقال یا وام دادن منابع از آن بخش به سایر بخش‌ها وجود داشته باشد. بنابراین اگر کشاورزی خودش رشد کند، مشارکت محصول انجام داده، اگر با دیگر بخش‌ها معامله کند، مشارکت بازار و اگر منابع را به بخش‌های دیگر منتقل کند، مشارکت عوامل تولید انجام داده است.
- منابعی که منتقل می‌شوند یا سرمایه هستند یا نیروی کار.
- در مورد سرمایه، دو نوع مختلف انتقال ممکن است، رخ دهد.
- در حالت اول یک انتقال اجباری از بخش کشاورزی به نفع سایر بخش‌ها انجام می‌شود.
- شکل دیگر انتقال سرمایه، اعطای وام یا استفاده از پس‌اندازهای بخش کشاورزی در تأمین مالی رشد بخش‌های غیرکشاورزی است.

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- ۴- مساعدت در تراز پرداخت‌ها (تأمین ارز از طریق صادرات محصولات کشاورزی)
- صادرات محصولات کشاورزی می‌تواند منبع درآمد ارزی نیز باشد. در مراحل اولیه توسعه که بخش صنعتی هنوز توسعه چندانی نداشته است، کشاورزی منبع درآمد ارزی حاصل از صادرات کالاهای اولیه آن است.
 - کشورهای در حال توسعه در مراحل اولیه توسعه اقتصادی برای برآوردن نیازهای واردات برای توسعه صنعتی، اغلب با کمبود ارز که «شکاف ارز خارجی» نامیده می‌شود، مواجه می‌شوند.
 - مساعدت درآمدهای ارزی، کشورهای در حال توسعه را قادر می‌سازد تا به کالاهای وارداتی موردنیاز برای رشد صنعتی که نمی‌توانند در داخل تولید کنند یا با هزینه فرصت بالاتر تولید می‌شوند، دسترسی داشته باشند.

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

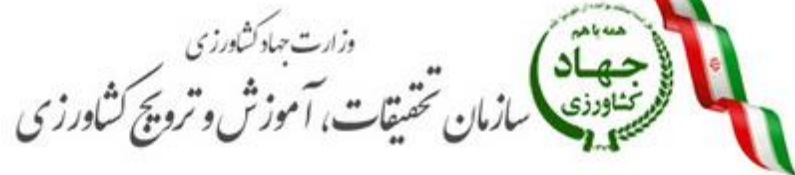
۵- مساعدت بخش کشاورزی در فقرزدایی

- در تمام استراتژی‌های ریشه‌کنی فقر، رشد بخش کشاورزی نقش مهمی دارد.
- رشد کشاورزی باعث بهبود بهره‌وری و درآمد کشاورزان کوچک، افزایش اشتغال و دستمزد کارگران کشاورزی می‌شود و به کاهش فقر و بیکاری پنهان کمک می‌کند.
- علاوه بر این، افزایش بهره‌وری کشاورزی منجر به کاهش قیمت مواد غذایی و کنترل تورم می‌شود که به کاهش فقر نیز کمک می‌کند.

نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- ۶- مساعدت بخش کشاورزی در ایجاد اشتغال
- در بیشتر مدل‌های رشد برای کشورهای در حال توسعه از جمله الگوی رشد «لوئیس» با عرضه نامحدود نیروی کار و مدل رشد «ماهالانویس» که اولویت بالاتری را به صنایع پایه و سنگین اختصاص می‌دهد، خروج نیروی کار مازاد از کشاورزی مورد توجه قرار گرفته است.
- شواهد تجربی نشان می‌دهد که فارغ از خروج نیروی کار مازاد از بخش کشاورزی، بخش صنعتی مدرن که به شدت سرمایه‌بر است، فرصت‌های شغلی بسیار کمی ایجاد می‌کند که برای استخدام همه افراد بیکار در مناطق شهری کافی نیست.

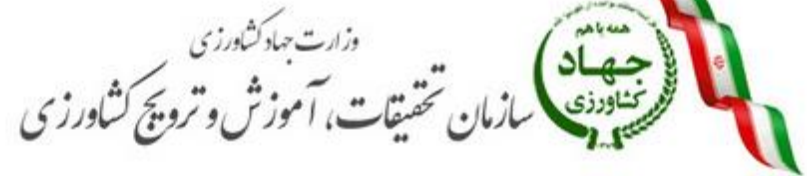
نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- **۶- مساعدت بخش کشاورزی در ایجاد اشتغال**
- مشخص شده است که رشد بخش کشاورزی پتانسیل اشتغالزایی خوبی دارد به شرط اینکه استراتژی مناسبی برای رشد کشاورزی دنبال شود.
- فن آوری‌های جدید کشاورزی که با استفاده از بذور اصلاح شده، سموم، کودها، آفت‌کش‌ها به همراه استفاده بهینه از آب آبیاری، گسترش اشتغال کشاورزی را به دنبال دارد. استفاده از این نهاده‌های فناورانه و پرمحصول، کشاورزان را قادر می‌سازد تا کشت‌های متعددی انجام دهند و اشتغال زیادی ایجاد کنند.
- برای تحقق اشتغال کامل در بخش کشاورزی، باید از مکانیزاسیون بی‌رویه کشاورزی اجتناب شود. علاوه بر این، برای افزایش اشتغال در کشاورزی، اصلاحات ارضی مانند اصلاحات اجاره‌بها و توزیع زمین از طریق اعمال سقف بر زمین‌ها باید به طور موثر اجرا شود.

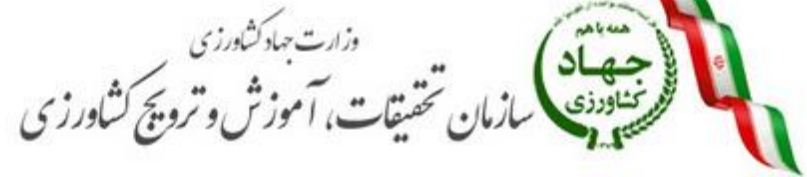
نقش بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- دلایل محدود شدن توسعه اقتصادی با کاهش نرخ رشد بخش کشاورزی:
- ۱- نیازهای مواد غذایی شهرنشینان را بخش کشاورزی تامین می کند.
- علاوه بر آن، بخش کشاورزی نیازهای صنایع غذایی و کشاورزی را نیز تامین می کند (تامین مواد خام).
- ۲- با افزایش درآمد، در وضعیتی که سطح درآمد پایین است قسمت عمده ای از درآمد صرف خرید مواد غذایی می شود و بخش کشاورزی باید به این افزایش تقاضا پاسخ دهد.
- اگر نرخ رشد بخش کشاورزی سریع نباشد، چون سطح درآمد کشاورزی پایین است تقاضا برای محصولات صنعتی نیز کاهش پیدا می کند.

اهمیت بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- اقتصاددانان در زمینه نقش بخش کشاورزی در فرایند توسعه اختلاف نظر دارند.
- اقتصاددانان توسعه دهه ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ معتقد بودند که کشاورزی و صنعت در دو جهت متضاد حرکت می کنند و بنابراین لازم است که منابع تولید از این بخش خارج شده و به بخشهای پیشرو همچون بخش صنعت منتقل شود.
- در مقابل اقتصاددانان توسعه دهه ۱۹۶۰ و بعد از آن استدلال کردند که بخش کشاورزی در فرایند رشد و توسعه اقتصادی نقش مهمی دارد و می تواند با انتقال دادن منابع مازاد به بخش صنعت به روند توسعه اقتصادی کمک نماید.

اهمیت بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- آرتور لویس (۱۹۹۱-۱۹۱۵) اقتصاددان توسعه و برنده جایزه نوبل اقتصاد در سال ۱۹۷۹ معتقد است که صنعت و کشاورزی به دو دلیل می‌توانند مکمل هم باشند (۱۹۵۴).
- ۱- اگر بهره‌وری کشاورزی بهبود یابد، لازم است که کشاورزان انگیزه لازم برای گسترش مازاد بازاری خود داشته باشند و این امر به موازنه میان بخش‌های محصولات کشاورزی و مصرفی اقتصاد کمک می‌کند.
- ۲- فعالیت‌های کشاورزی نیازمند بهره‌گیری از نهاده‌های سرمایه‌بر است.

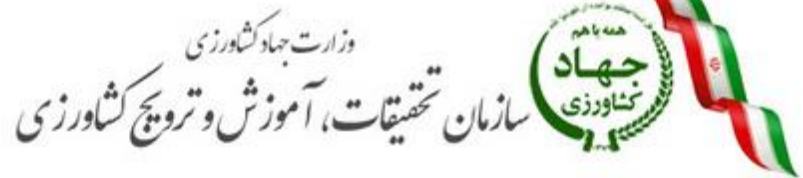
اهمیت بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- جانستون و ملور (۱۹۶۱) اظهار داشتند که نقش بخش کشاورزی در فرایند توسعه اقتصادی انفعالی نیست و این بخش می‌تواند مساعدت‌های عمده‌ای به دگرگون‌سازی ساختار اقتصاد انجام دهد.
- این مساعدت‌ها شامل مساعدت عوامل (سرمایه و نیروی کار)، مساعدت محصول (غذا و مواد خام اولیه) و مساعدت بازار و ارز خارجی به فرایند توسعه اقتصادی است.
- آنها رشد متوازن یعنی تلاش همزمان برای توسعه کشاورزی و صنعت را ضروری دانسته و معتقد بودند که ماهیت رابطه درونی میان کشاورزی و صنعت عاملی مهم در انتخاب استراتژی توسعه موفقیت‌آمیز است.

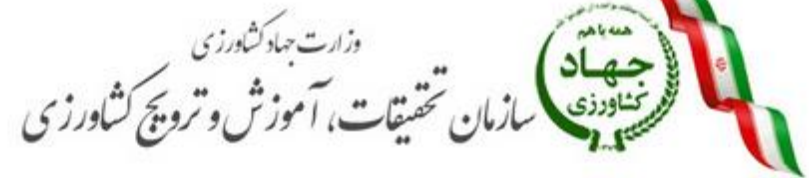
اهمیت بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی

- در بیشتر کشورهای توسعه یافته، نقش کشاورزی فراتر از تأمین غذای مورد نیاز جامعه بوده و تأمین اولویت‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را نیز دربرمی‌گیرد و از این دیدگاه بخشی غیرقابل جایگزین به حساب می‌آید.
- به همین جهت به استقلال بخش کشاورزی برای حذف زیان‌های ناشی از وابستگی این بخش تأکید می‌کنند و سیاست‌های حمایتی گوناگون را به صورت موثر و برای نیل به ارتقای کارایی، مصرف بهینه نهاده‌ها و منابع کمیاب طبیعی در بخش کشاورزی تدوین و اعمال می‌کنند.

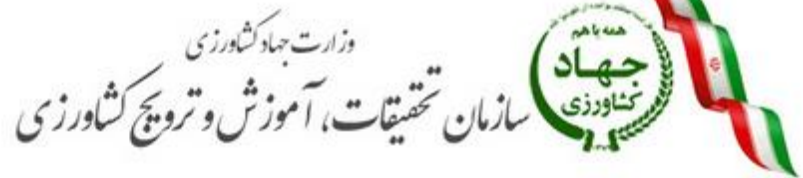
اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد ایران

- در سال‌های اخیر ۷ قلم از ۱۰ قلم عمده محصولات وارداتی کشور را محصولات کشاورزی نظیر گندم، ذرت، برنج، کنجاله سویا و نظایر آن تشکیل داده است و اگر بخش اندکی از همین مبالغ در طول زمان صرف به‌سازی و اصلاح روش‌های تولید، بهبود راندمان و کارایی مصرف آب، اصلاح بذرها و تحقیقات در بخش کشاورزی و صنایع وابسته به کشاورزی می‌شد؛ می‌توانست علاوه بر ایجاد اشتغالی پایدار و مولد، از ظرفیت‌های خدادادی کشور به نحو بهتری استفاده کند. به عنوان مثال، در کشوری مانند آمریکا حدود ۲۵ درصد از ارزش صادرات مربوط به بخش کشاورزی است و در عین حال بودجه تحقیقات بخش کشاورزی در این کشور رقمی بالغ بر ۳۰۰ میلیارد دلار برآورد می‌شود.
- بخش کشاورزی می‌تواند در فرایند توسعه اقتصادی ایران نیز نقش بی‌نظیری داشته باشد.

اهمیت اقتصادی بخش کشاورزی

- کشورهای توسعه یافته عمدتاً بخش کشاورزی کوچکی دارند؛
به عنوان مثال ۱/۶ درصد در آمریکا، ۰/۶ درصد در انگلستان و ۰/۹ درصد در آلمان
- پایین بودن سهم بخش کشاورزی در کشورهای توسعه یافته، این ایده را تداعی می کند که کشاورزی مانع توسعه است در حالی که واقعیت چیز دیگری است.

اهمیت اقتصادی بخش کشاورزی

- گولین (۲۰۱۰) بیان می کند که تغییرات بخش کشاورزی اثرات فزاینده ای بر اقتصاد دارد. به طوری که افزایش در بهره وری بخش کشاورزی می تواند باعث افزایش به مراتب بیشتری در بهره وری سایر بخش ها شود. در واقع بخش کشاورزی می تواند محرک توسعه اقتصادی کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه باشد.
- به همین دلیل برخی از اقتصاددانان توسعه معتقدند که رشد بخش کشاورزی تا حدود زیادی تعیین کننده رشد اقتصادی کشور نیز می باشد.

اهمیت توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی

- ۱- تامین امنیت غذایی
- ۲- رشد پایدار تولید
- ۳- افزایش ارزش افزوده
- ۴- ارتقای بهره‌وری
- ۵- توسعه صادرات غیر نفتی
- ۶- توسعه فرصت‌های شغلی پایدار
- ۷- تامین مواد اولیه صنایع تبدیلی و تکمیلی
- ۸- توسعه خدمات فنی در بخش
- ۹- ارتقای ظرفیت و توانمندسازی بخش
- ۱۰- افزایش سطح درآمد تولیدکنندگان

روند تغییر سهم بخش کشاورزی از کل اقتصاد

- به طور کلی همگام با توسعه اقتصادی کشورها و رشد بخش‌های صنعت و خدمات، روند تغییر سهم بخش کشاورزی از کل اقتصاد برای بیشتر کشورها کاهش یافته است.
- متوسط جهانی سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۹۹۷ حدود ۶ درصد بوده که این نسبت در سال ۲۰۲۳ به ۴/۱ درصد کاهش یافته است.

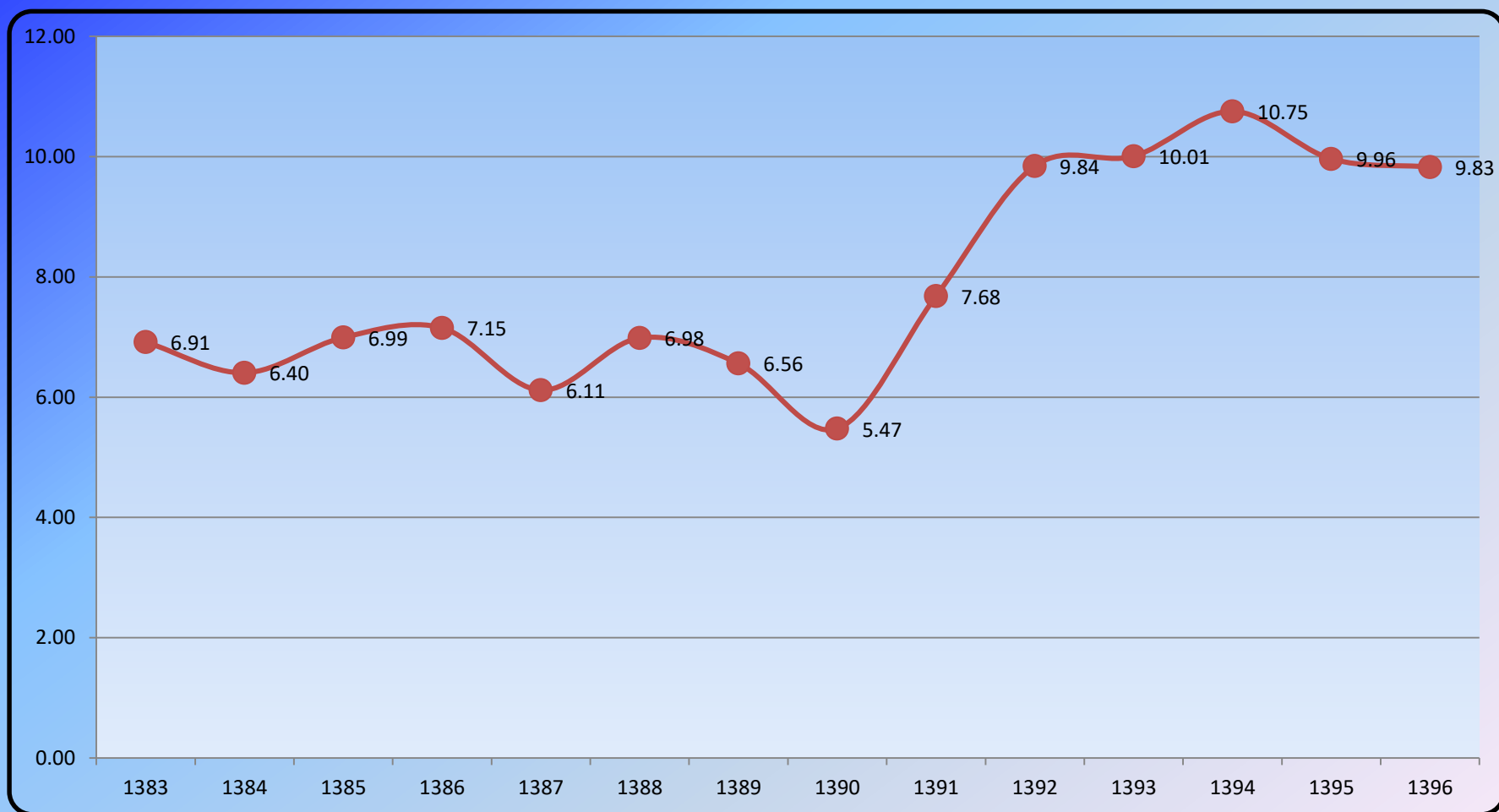

روند تغییر سهم بخش کشاورزی از کل اقتصاد

- اما در ایران سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی دو روند متفاوت را طی کرده است.
- از سال ۱۹۹۷ تا سال ۲۰۱۱ سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی کاهش یافته و از ۸ / ۹ درصد به ۵ / ۹ درصد رسیده و بعد از آن روند فزاینده‌ای را طی کرده و در سال ۲۰۱۵ به ۷ / ۱۰ درصد و در سال ۲۰۲۳ به ۳ / ۸ رسیده است.
- افزایش سهم بخش کشاورزی، بیشتر تحت تأثیر کاهش رشد سایر بخش‌ها، از جمله بخش نفت و صنعت بوده است.

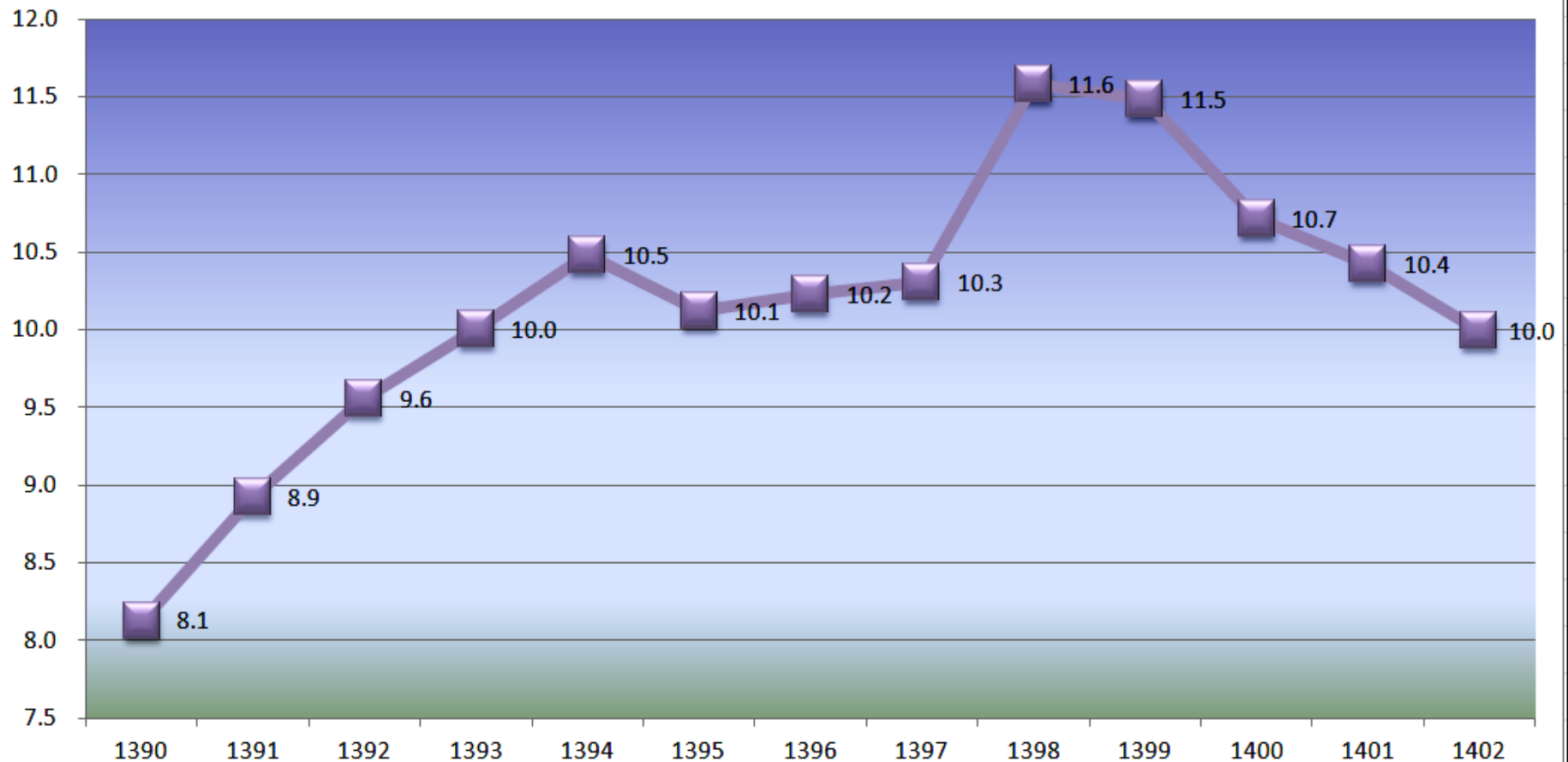
رشد تغییرات سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی در اقتصاد ایران

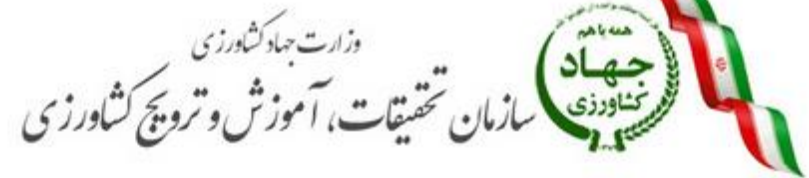

رشد تغییرات سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی در اقتصاد ایران

سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی

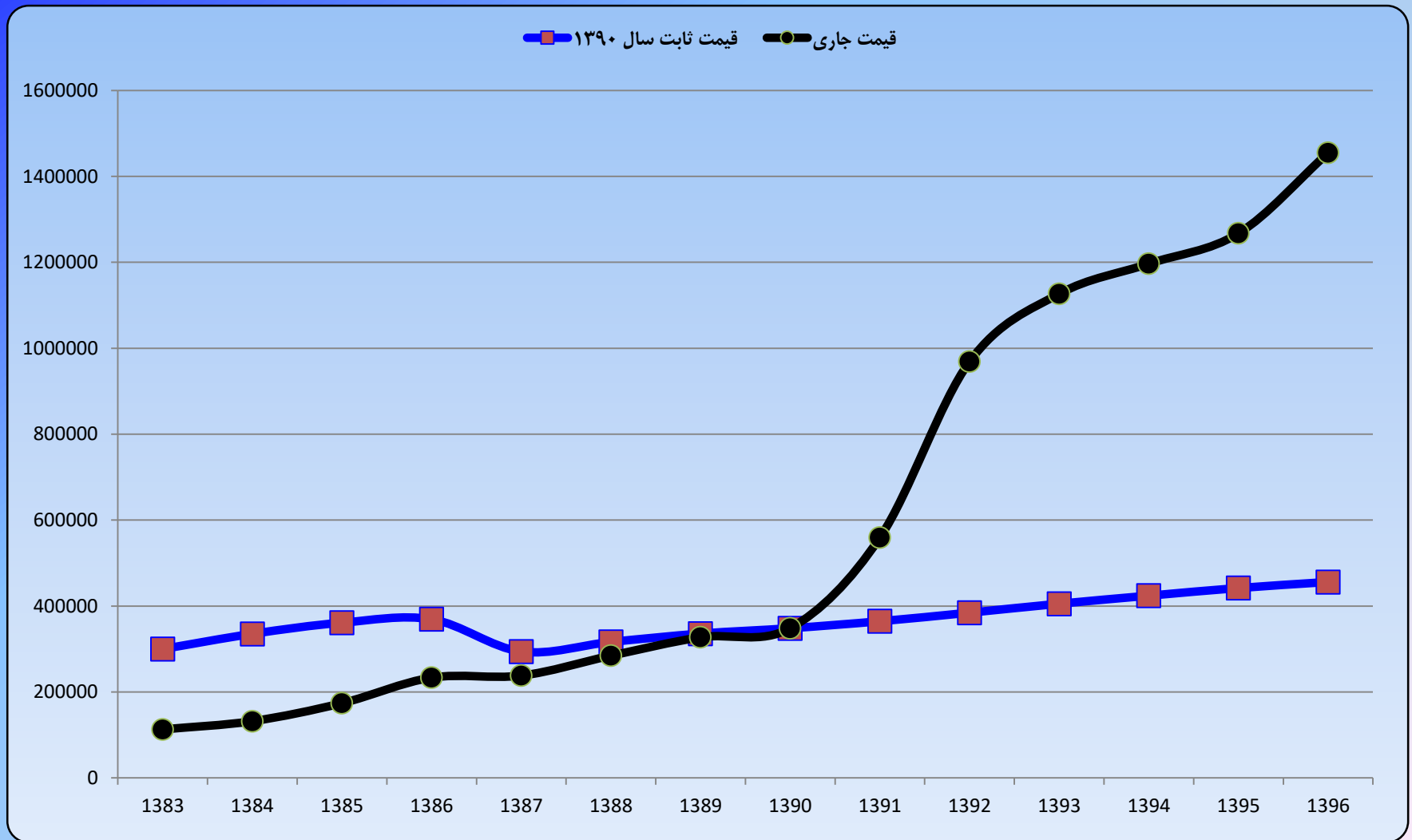

روند تغییرات سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی در اقتصاد ایران

- نمودار (۱) نشان می‌دهد که:
- ۱- سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی طی دوره ۱۳۸۳-۹۶ نوسانات زیادی به خود دیده است.
- ۲- بالاترین سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی در اقتصاد ایران مربوط به سال ۱۳۹۴ با رقم ۱۰/۷۵ درصد و کمترین سهم مربوط به سال ۱۳۹۰ با رقم ۵/۵ درصد بوده است.

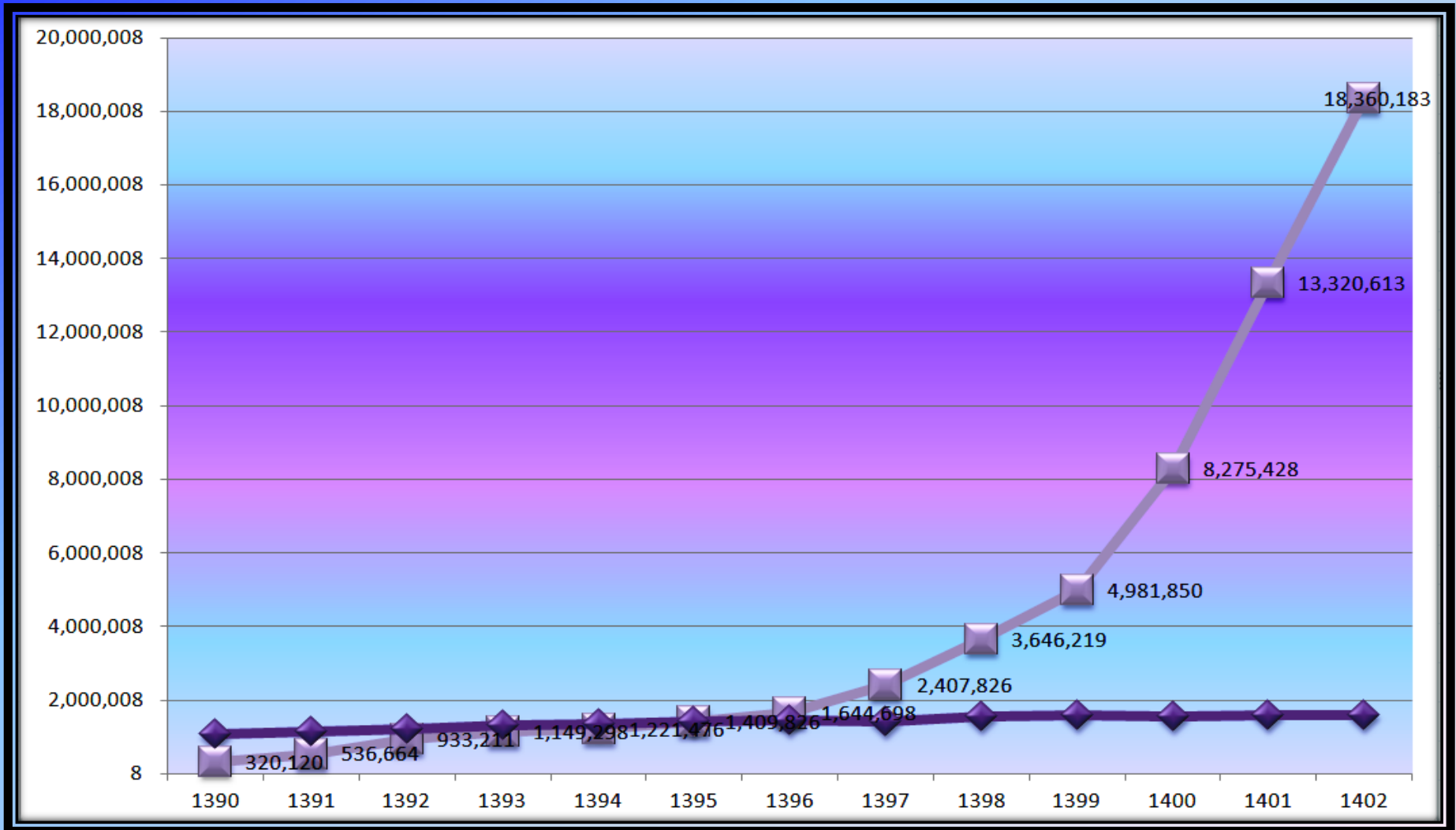

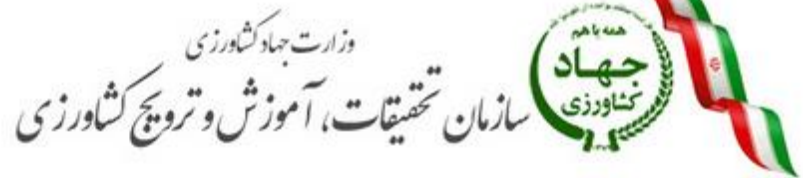
روند تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت جاری و قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

رشد تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت جاری و قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

روند تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت جاری و قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

- نمودار (۲) نشان می‌دهد که:
- ۱- ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت جاری از رقم ۱۱۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به رقم ۱۸ میلیون میلیارد ریال در سال ۱۴۰۲ رسیده است. به عبارت دیگر، طی دوره ۱۴۰۲-۱۳۸۳ ارزش افزوده بخش کشاورزی حدود ۱۶۰ برابر شده است و نشان دهنده روند صعودی این متغیر است.
- میانگین ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت جاری طی دوره مورد بررسی حدود ۶۰۱۷۳۳ میلیارد ریال بوده است. از سوی دیگر، درصد تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت جاری نشان می‌دهد که بیشترین تغییرات مثبت مربوط به سال ۱۳۹۲ با ۷۳ درصد افزایش و کمترین مقدار مربوط به سال ۱۳۸۷ با ۲ درصد افزایش است. همچنین در هیچ کدام از سال‌های مورد بررسی درصد تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی منفی نبوده است، اما این روند رو به رشد دارای نوسانات شدیدی در طول زمان بوده است.

بررسی روند تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی

- وضعیت در مورد روند تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ به گونه‌ای دیگر است؛ به طوری که مقدار این متغیر از رقم ۳۰۰۰۲۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به عدد ۴۵۶۰۱۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است.
- در این دوره، ارزش افزوده بخش کشاورزی تنها حدود ۵۰ درصد رشد داشته است.
- میانگین ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰، ۳۶۶۹۹۳ میلیارد ریال بوده است.
- علاوه بر آن، درصد تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت ثابت حاکی از این است که بیشترین تغییرات مثبت مربوط به سال ۱۳۸۴ با ۱۲ درصد رشد و کمترین مقدار مربوط به سال ۱۳۸۷ با ۲۰ درصد کاهش است که به دلیل خشکسالی اتفاق افتاده است.

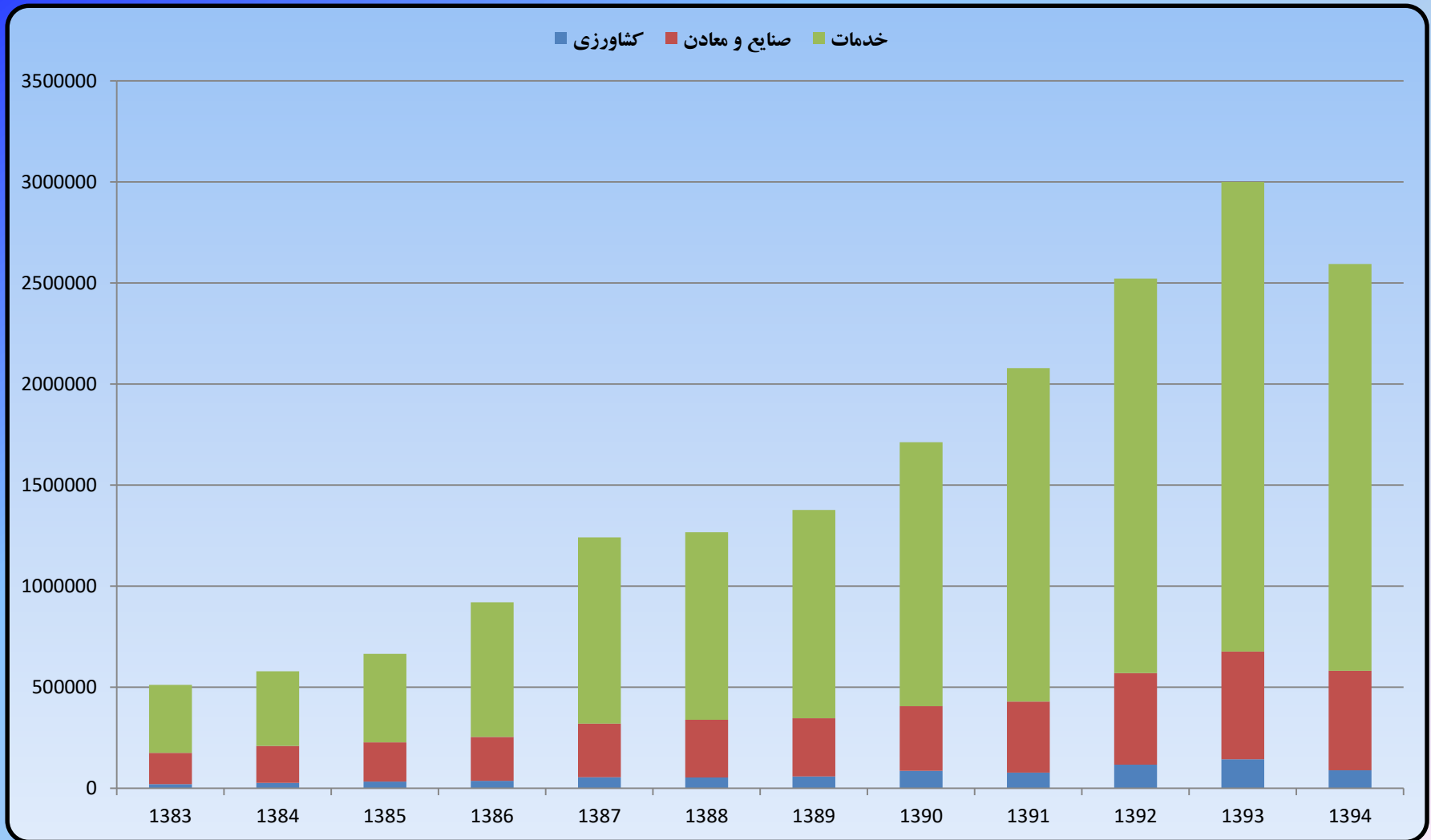

بررسی روند تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی

- میزان رشد ارزش افزوده واقعی بخش کشاورزی به مراتب کمتر از جاری است.
- تفاوت میان ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت ثابت و جاری، واقعیتی ناگوار و قابل تأمل است. چرا که مهمترین دلیل این امر وجود تورم زیاد در بخش کشاورزی است. به بیان دیگر، در بخش کشاورزی افزایش قیمت‌ها باعث کاهش واقعی ارزش افزوده بخش شده و نقش این بخش در اقتصاد کشور را کمرنگ نموده است.
- تداوم این روند بالطبع گاهی قدرت خرید این بخش را به همراه خواهد داشت که تهدیدی برای امنیت بخش کشاورزی و تولیدکنندگان آن است.
- بنابراین لازم است که برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران بخش کشاورزی در این زمینه چاره‌اندیشی نموده و امنیت لازم را برای این بخش و تولیدکنندگان آن فراهم آورند.

بررسی روند سرمایه گذاری و موجودی خالص سرمایه در بخش کشاورزی

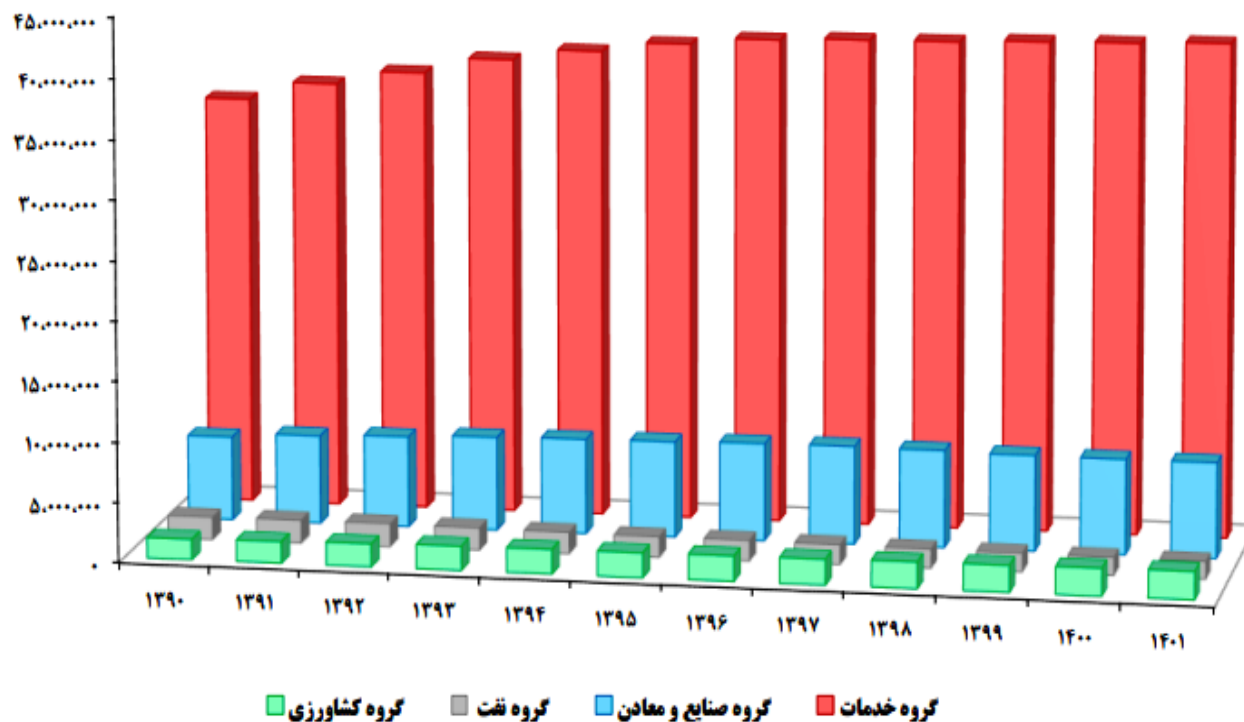

بررسی روند موجودی سرمایه ثابت خالص بخشهای اقتصاد ایران

نمودار ۵- روند موجودی سرمایه ثابت خالص به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵

میلیارد ریال

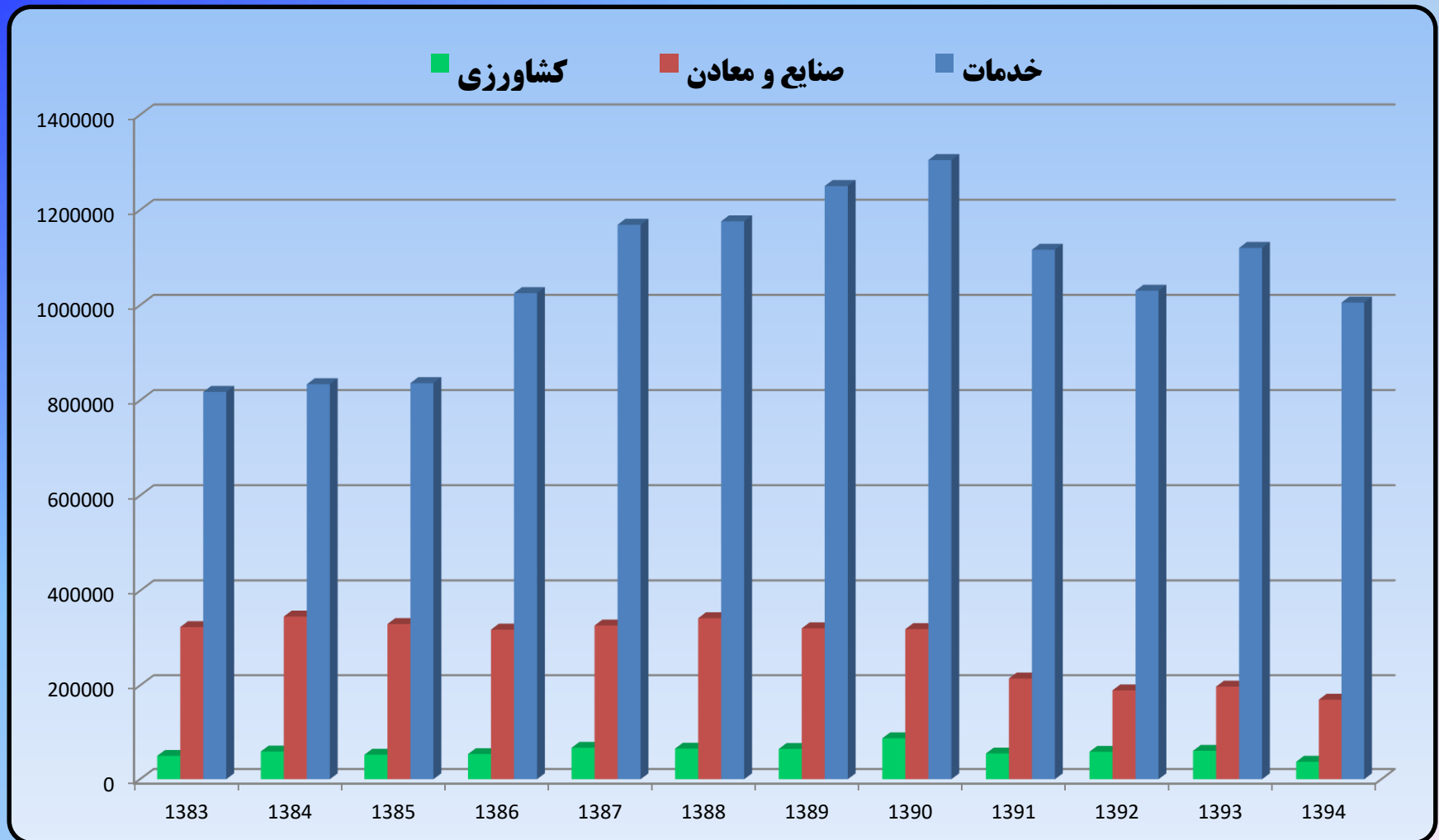

بررسی روند سرمایه گذاری و موجودی خالص سرمایه در بخش کشاورزی

- نمودار (۳) نشان می دهد:
- موجودی سرمایه به قیمت جاری در بخشهای سه گانه اقتصاد ایران طی دوره ۱۴۰۰-۱۳۹۰ رشد خوبی داشته است.
- موجودی سرمایه خالص به قیمت جاری از رقم ۱۹/۶ میلیون میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به رقم ۳۷۰ میلیون میلیارد ریال در سال ۱۴۰۰ و در مورد بخش کشاورزی از رقم ۷۷۰۳۴۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به رقم ۱۴۷۶۶۹۱۶ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۰ رسیده است.

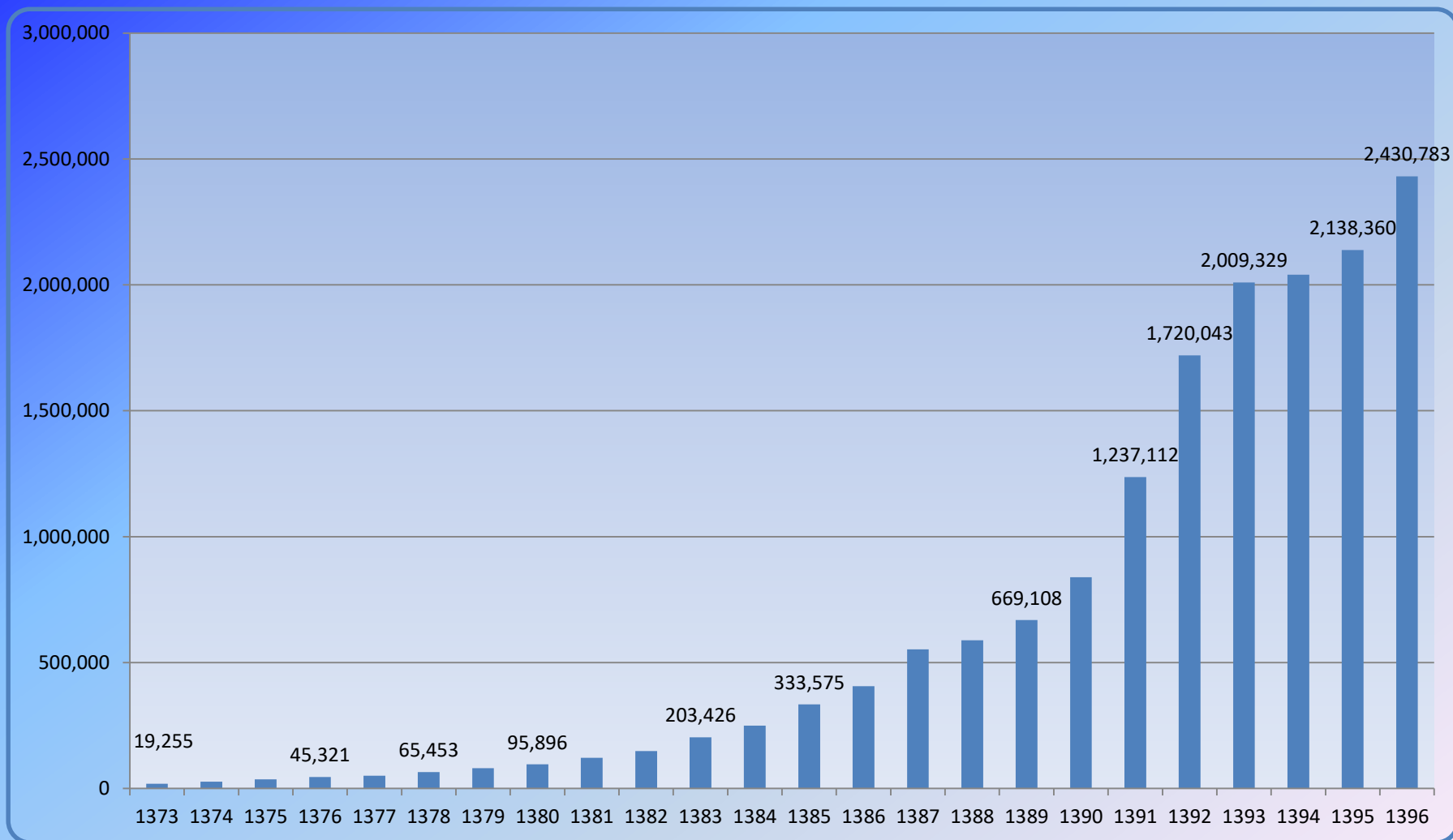

مقایسه روند تغییرات سرمایه گذاری در بخش کشاورزی با سایر بخش های اقتصاد ایران

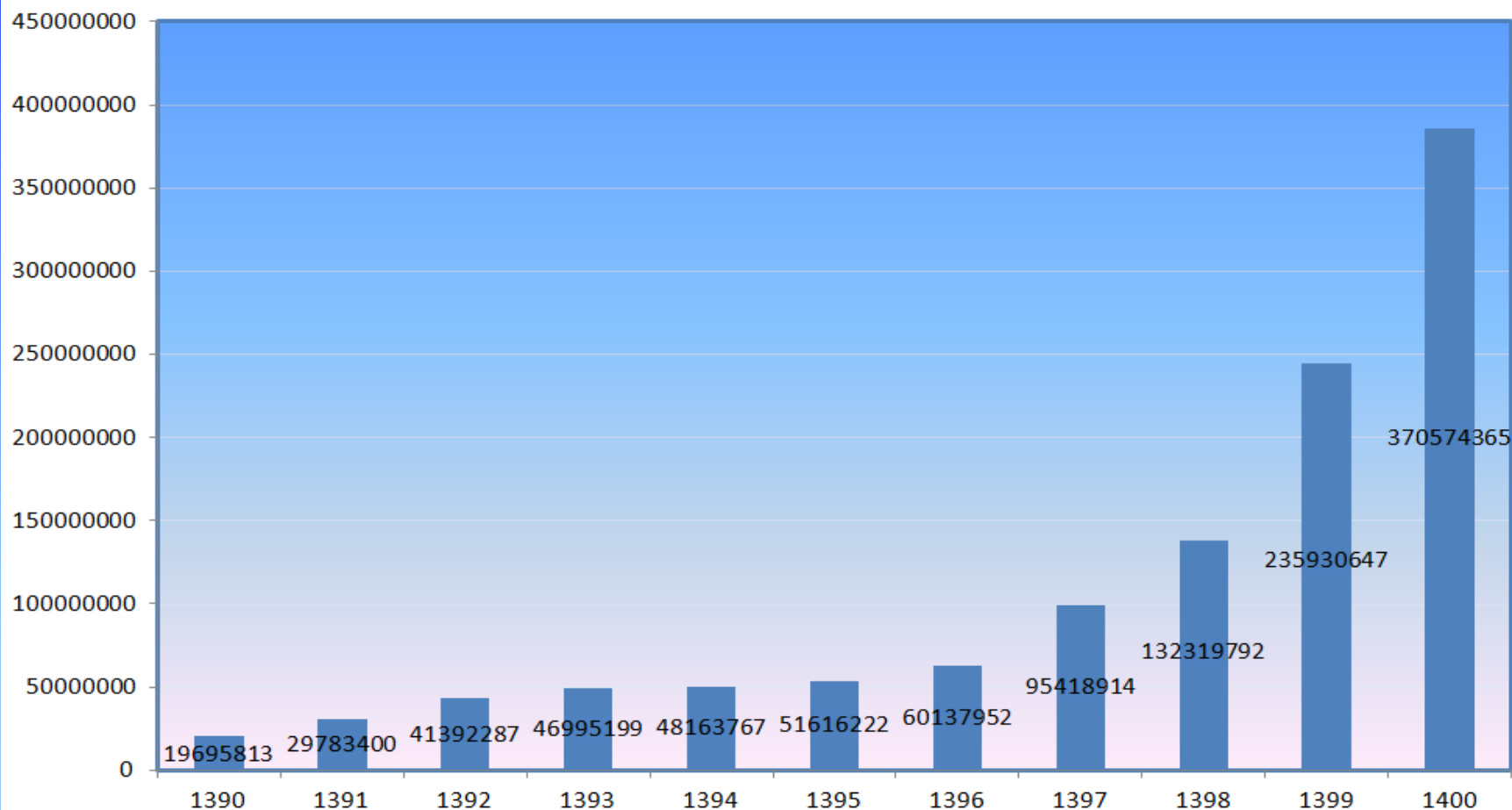
موجودی سرمایه خالص بخش کشاورزی به قیمت جاری

موجودی سرمایه خالص بخش کشاورزی به قیمت جاری

موجودی سرمایه خالص کشاورزی (به قیمت جاری)

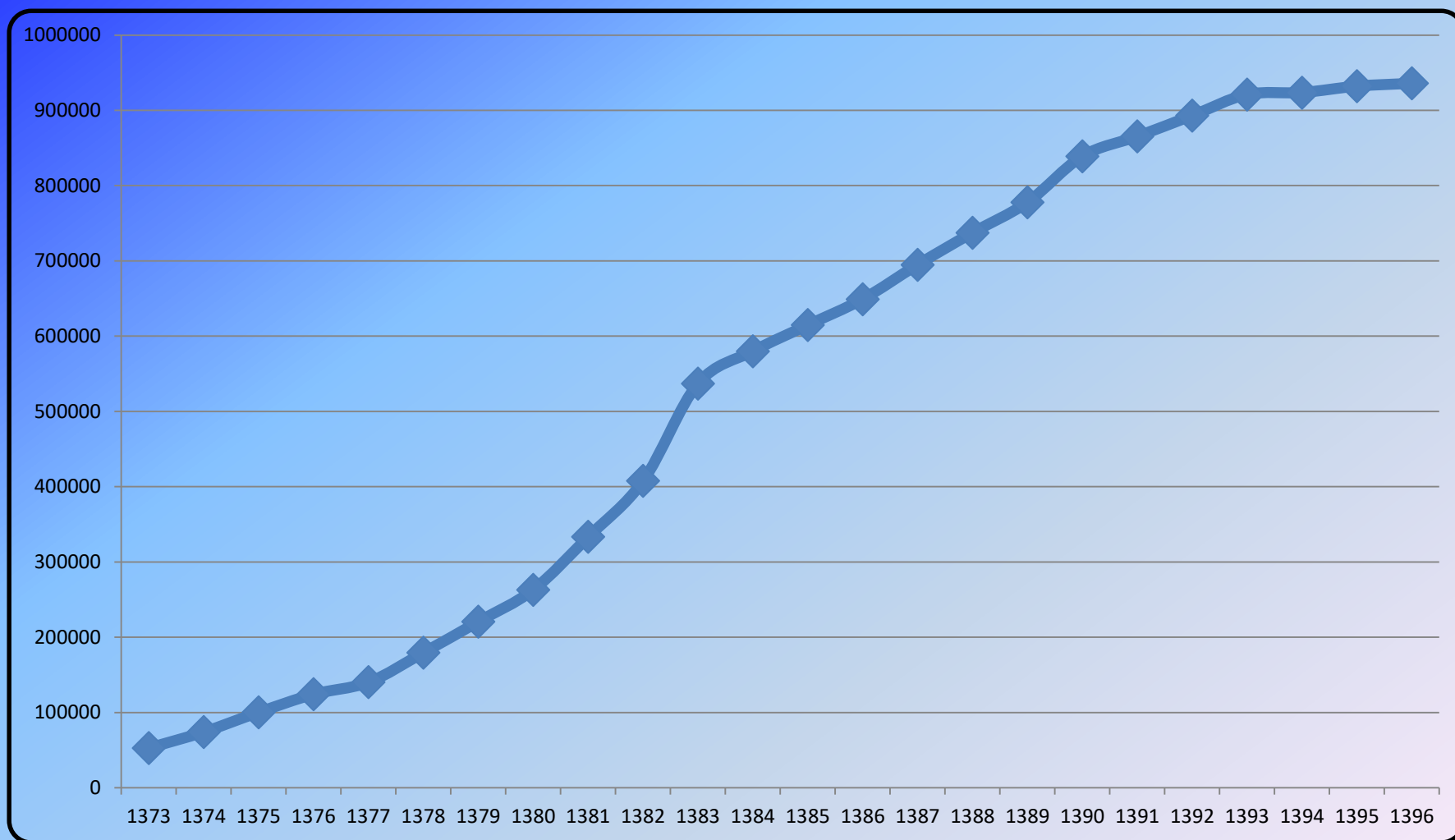

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

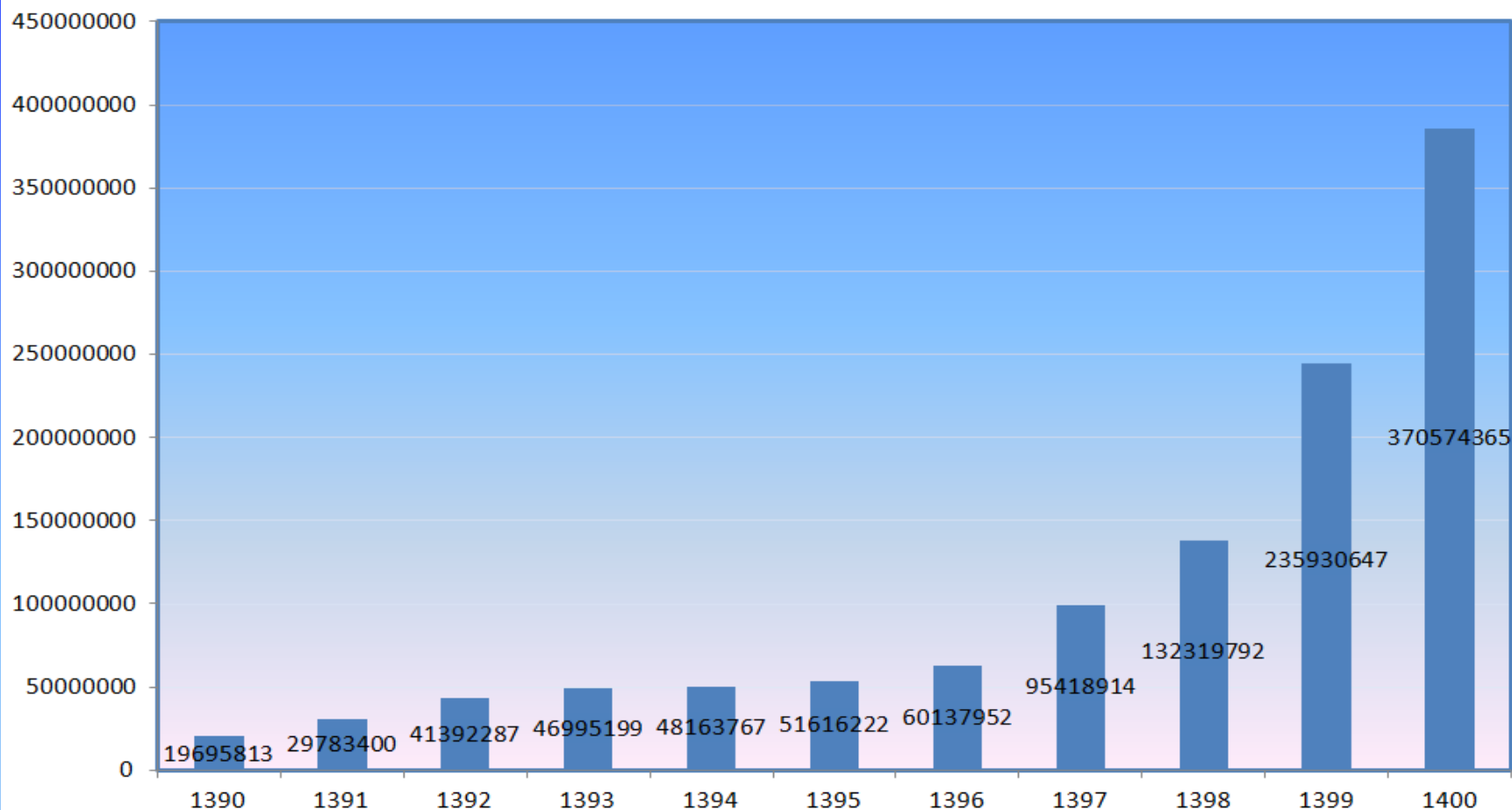
موجودی سرمایه خالص بخش کشاورزی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰

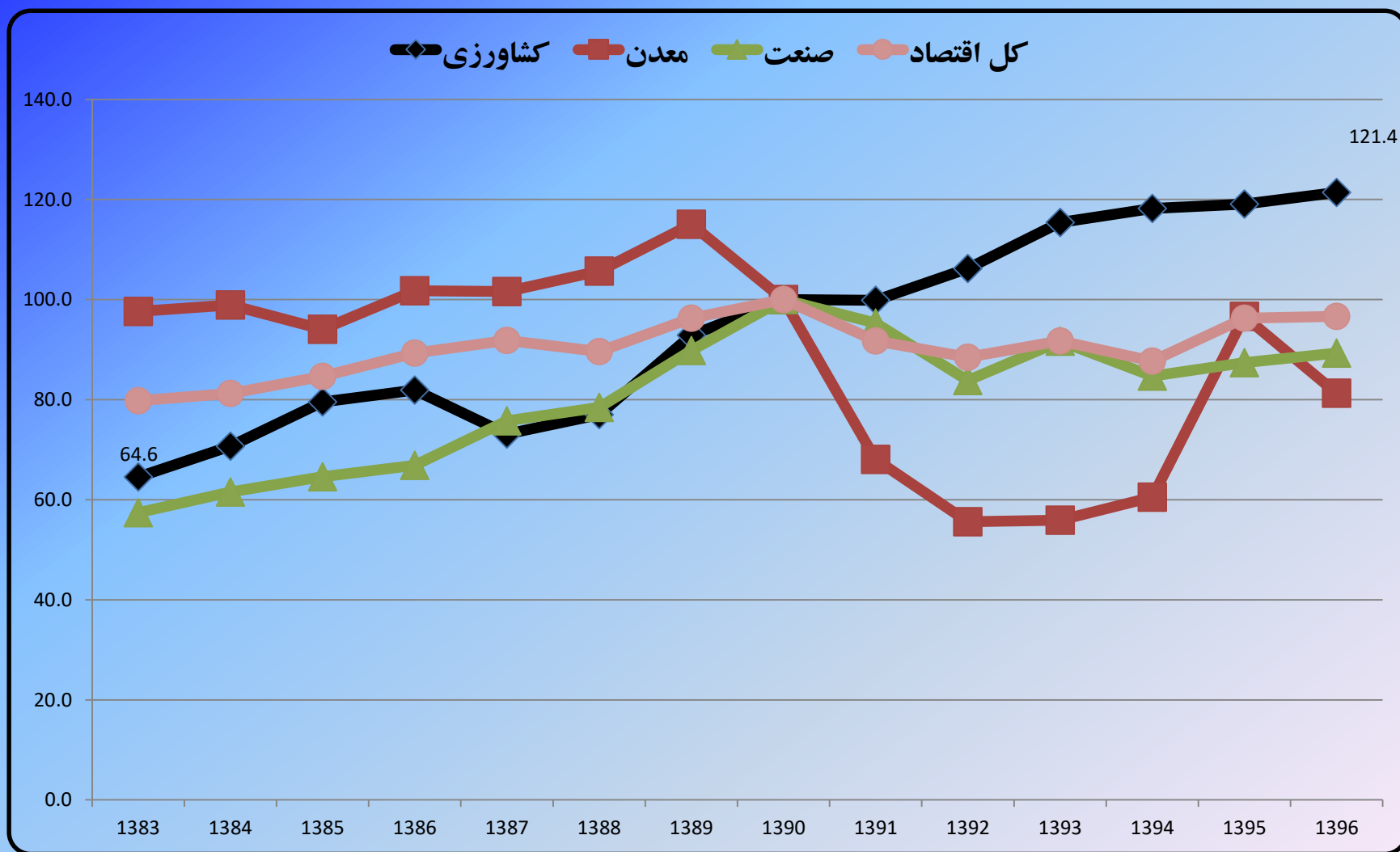
موجودی سرمایه خالص بخش کشاورزی به قیمت جاری

موجودی سرمایه خالص کشاورزی (به قیمت جاری)

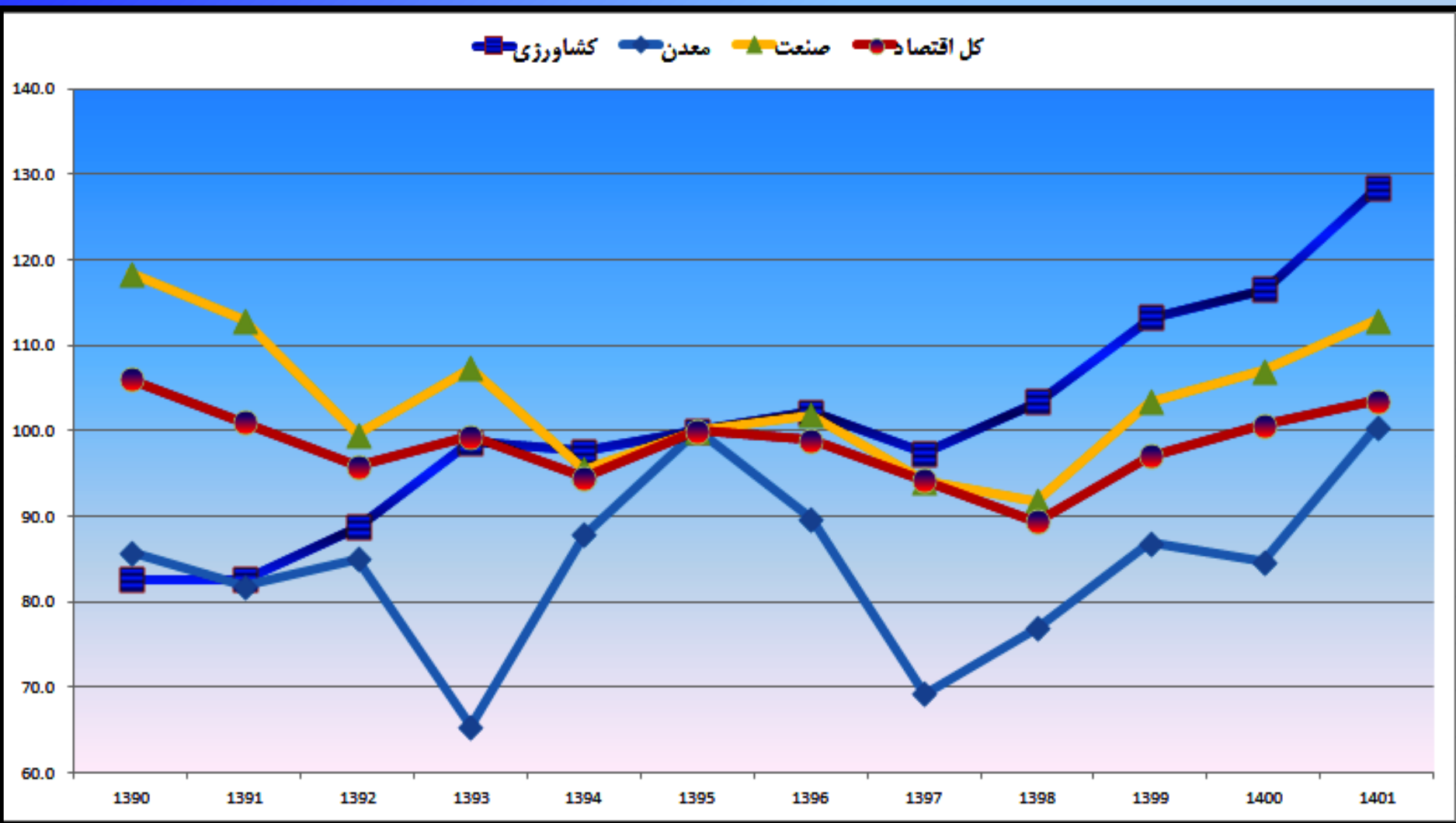

مقایسه شاخص بهره‌وری نیروی کار بخش کشاورزی با سایر بخش‌ها

مقایسه شاخص بهره‌وری نیروی کار بخش کشاورزی با سایر بخش‌ها

مقایسه شاخص بهره‌وری نیروی کار بخش کشاورزی با سایر بخش‌ها

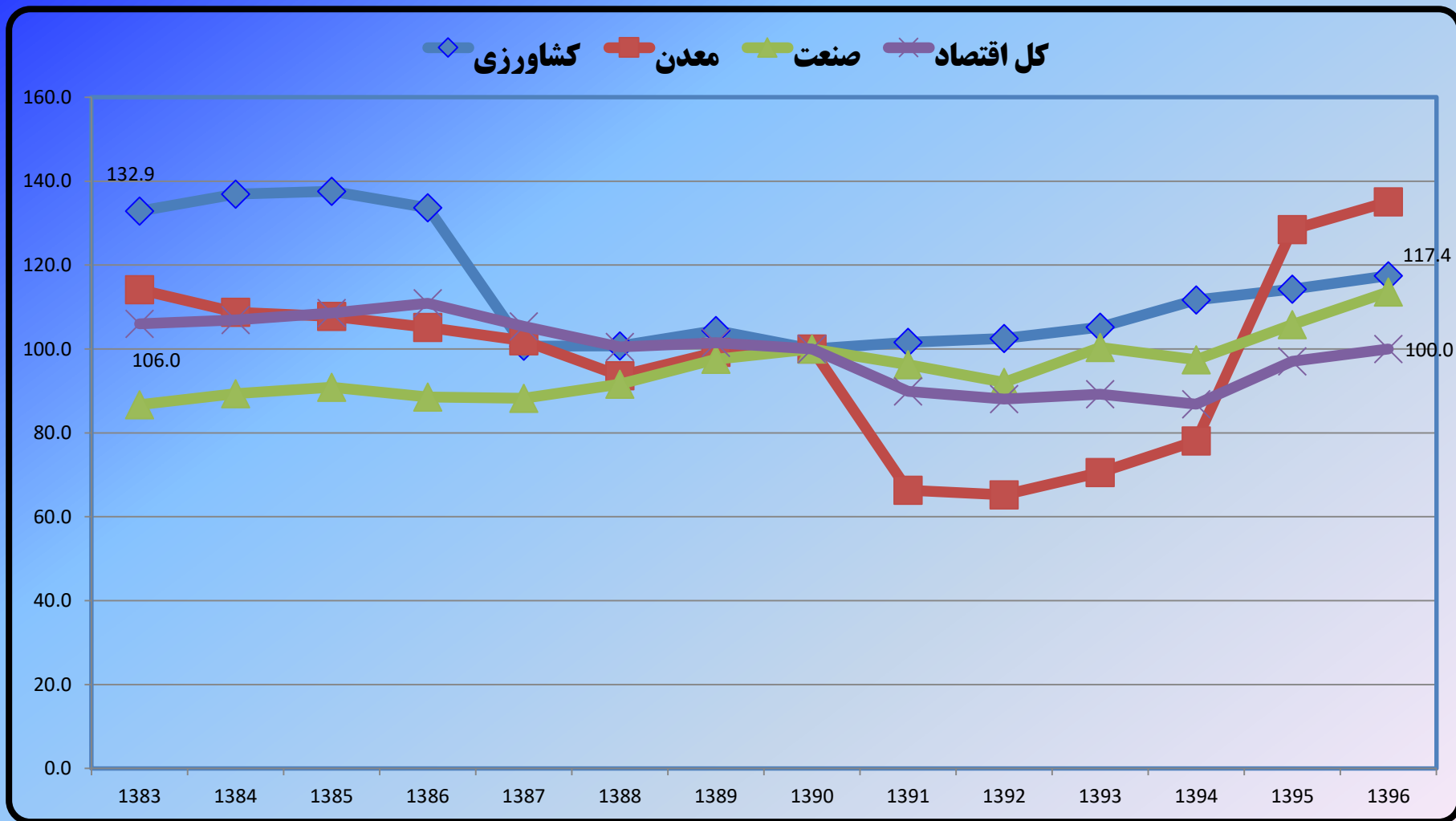
- بهره‌وری نیروی کار در بخش کشاورزی طی دوره ۹۶-۱۳۸۳ رشد خوبی را تجربه کرده و از ۶۴/۶ در سال ۱۳۸۳ به ۱۲۱/۴ در سال ۱۳۹۶ رسیده است.
- نکته قابل توجه در این زمینه این است که بهره‌وری نیروی کار بخش کشاورزی تا ۱۳۹۰ از بهره‌وری نیروی کار در بخش صنعت بالاتر و از بخش معدن و کل اقتصاد کمتر بوده ولی بعد از آن از آنها پیشی گرفته است که بیانگر استفاده کارآمد از نیروی کار در بخش کشاورزی است.

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

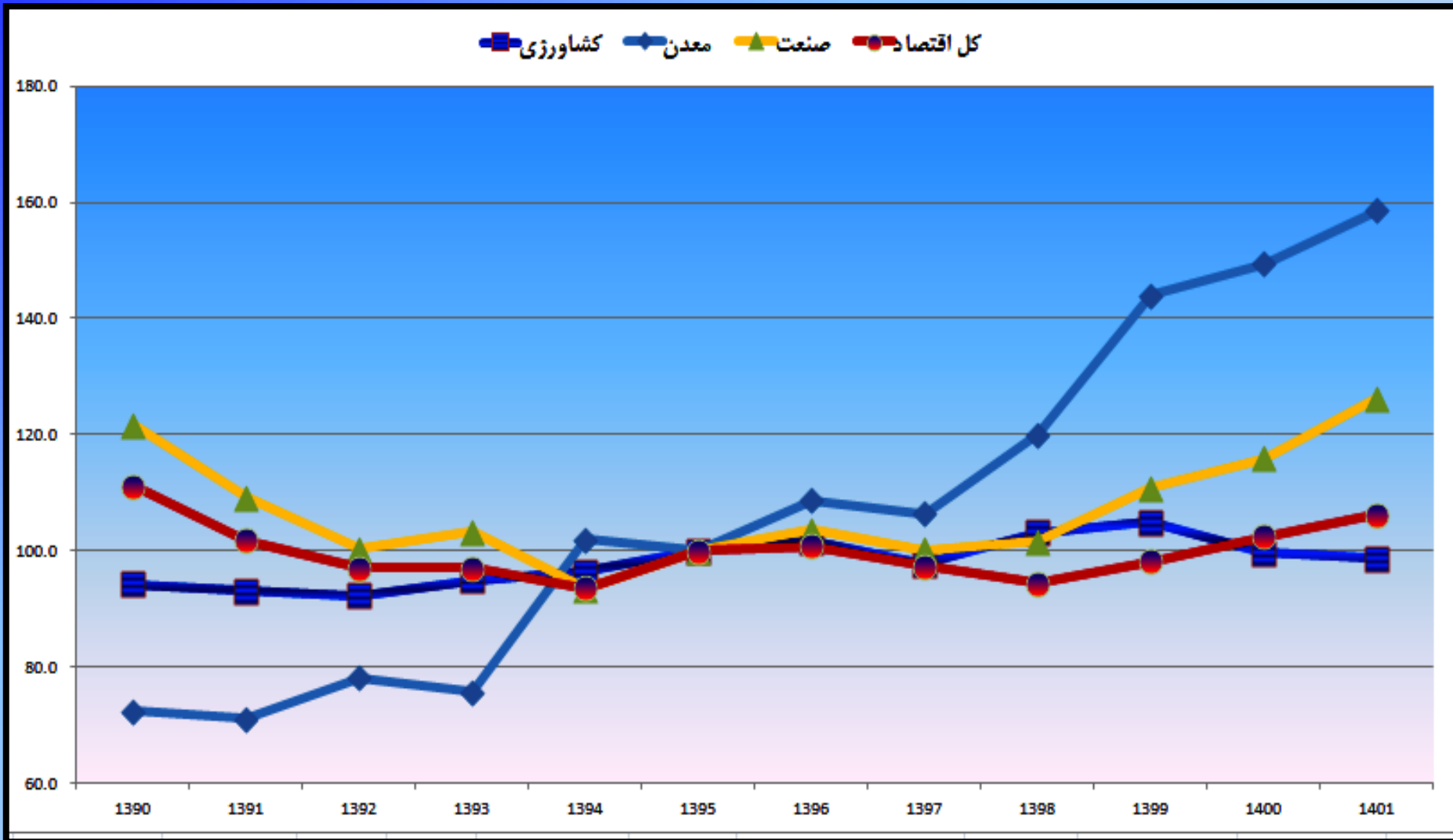

مقایسه شاخص بهره‌وری سرمایه بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصاد

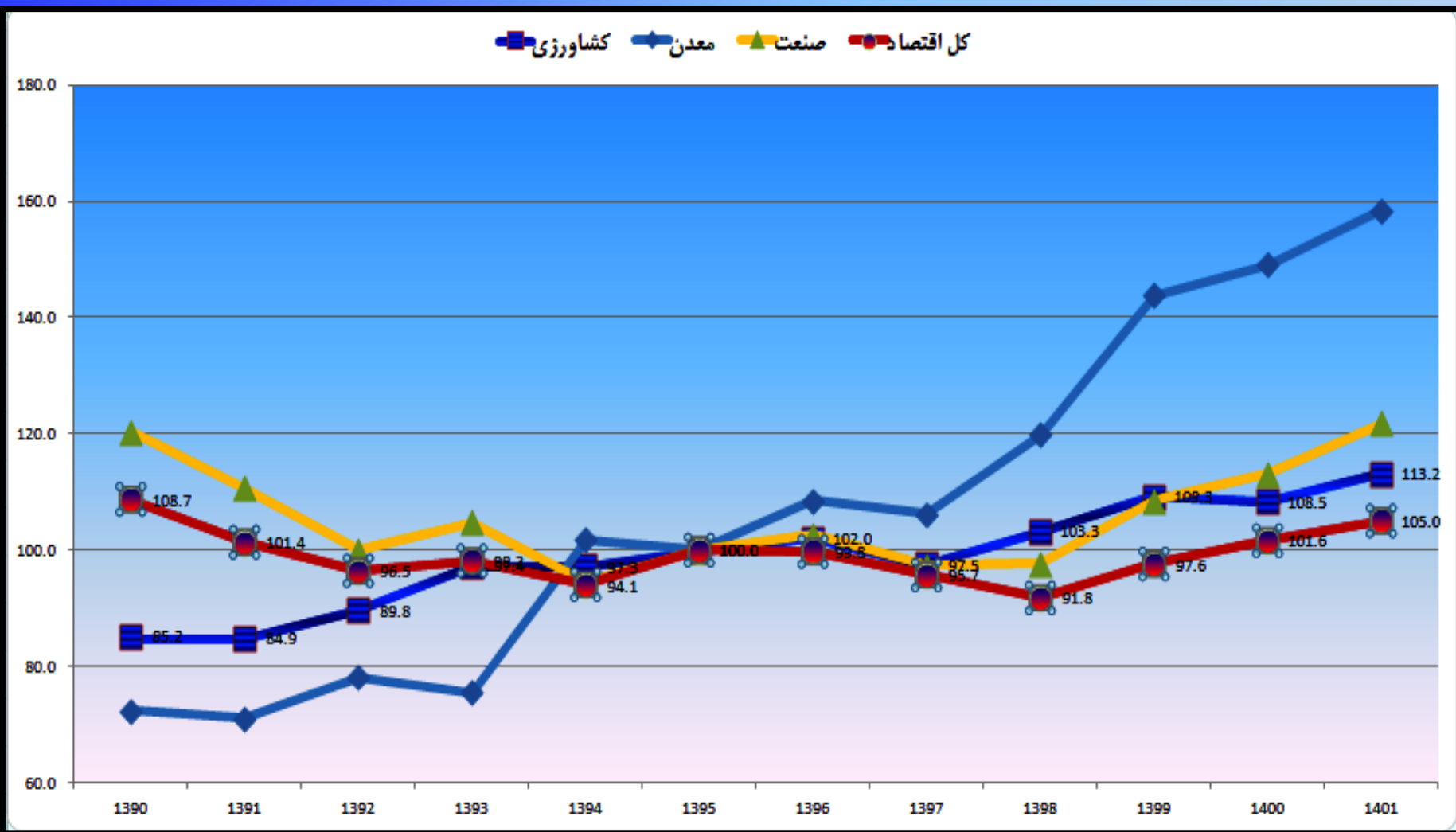

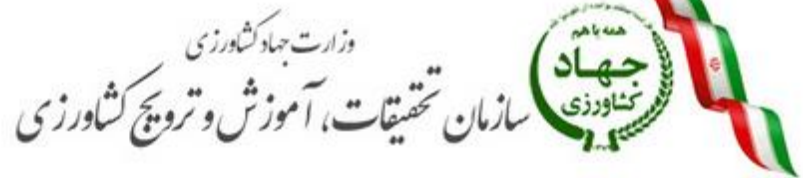
مقایسه شاخص بهره‌وری سرمایه بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصاد

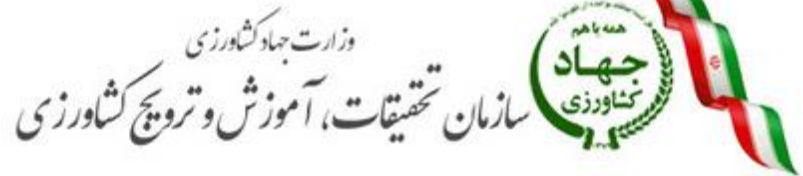
مقایسه شاخص بهره‌وری کل بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصاد

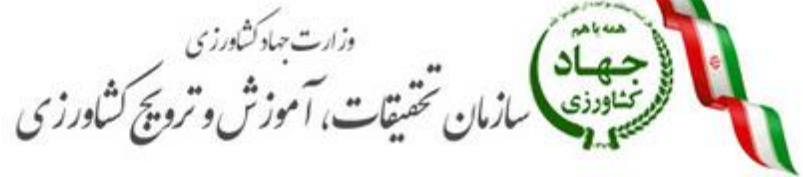
مقایسه شاخص بهره‌وری سرمایه بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصاد ایران

- شاخص بهره‌وری سرمایه در بخشهای مختلف و کل اقتصاد ایران در دوره ۹۶-۱۳۸۳ رشد قابل توجهی تجربه نکرده است.
- شاخص بهره‌وری سرمایه در بخش کشاورزی از ۱۳۲/۹ در سال ۱۳۸۳ به عدد ۱۱۷/۴ در سال ۱۳۹۶ رسیده است.
- در این میان، نوسانات شاخص بهره‌وری بخش معدن بیشتر از کل اقتصاد و سایر بخش‌ها بوده است که نشان می‌دهد ثبات کافی در بهره‌وری این بخش وجود ندارد.

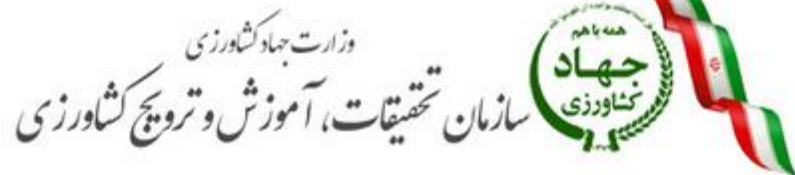
مهم‌ترین عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

- سرمایه‌گذاری معمولاً دو هدف اصلی را دنبال می‌کند:
 - ۱- حفظ سطح سرمایه موجود
 - ۲- افزایش سطح سرمایه
- بر اساس تئوری‌های اقتصادی، کاهش سرمایه‌گذاری به کاهش تولید، کاهش صادرات و افزایش واردات، افت در آمد و پس‌انداز و آسیب‌پذیری امنیت غذایی منتهی می‌شود.
- سرمایه‌گذاری زمانی قادر به مشارکت در توسعه بخش کشاورزی خواهد بود که مقدار آن به حدی باشد که علاوه بر جبران استهلاک سالانه و حفظ سطح موجودی سرمایه منجر به افزایش سرمایه در طول زمان شود.

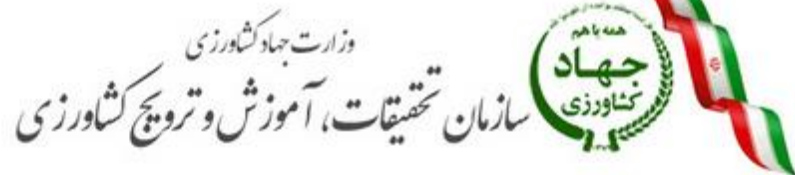
موانع سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

- برخی از اقتصاددانان معتقدند که عامل اصلی عقب‌ماندگی در برخی از کشورها، کمبود سرمایه نیست بلکه نبود بستر نهادی مناسب برای فعالیت‌های اقتصادی مولد است، اما مهمترین عوامل پایین بودن سرمایه‌گذاری در این بخش را می‌توان موارد زیر برشمرد:
- ضعف قدرت سیاسی و اقتصادی کارگزاران این بخش
- دیربازده بودن طرح‌های کشاورزی
- ریسک بالای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی (ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و اجرایی)
- جهت‌گیری سیاست‌های حمایتی به نفع مصرف‌کنندگان شهری
- بلاخیز بودن ایران (ایران در میان کشورهای بلاخیز جایگاه یازدهم را دارد)

موانع سرمایه گذاری در بخش کشاورزی

- شفاف نبودن قوانین و مقررات ناظر بر فعالیتهای کشاورزی
- نارساییهای مربوط به بازاریابی و فروش محصولات کشاورزی
- خصوصی بودن بخش اعظم فعالیتهای کشاورزی (۹۵ درصد)
- این امر به مثابه چاقوی دولبه است. زیرا از یک طرف نوعی مزیت محسوب می شود اما از منظر دیگری می تواند جزو نقاط ضعف این بخش قلمداد شود چرا که با کوچکترین بحران در بازار و شرایط اقلیمی، سرمایه بخش کشاورزی به بخشهای دیگر منتقل می شود.
- زیاد بودن خرده مالکیت در بخش کشاورزی و پررنگ بودن نقش دولت برای سرمایه گذاری
- مدیریت نامناسب بازار واردات و متضرر شدن تولیدکنندگان داخلی

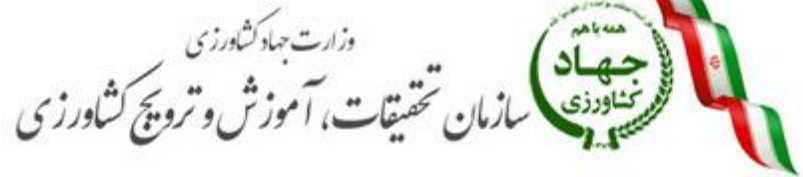
راهکارهای افزایش سرمایه گذاری در بخش کشاورزی

- مطالعات انجام شده بیانگر آن است که جذب منابع سرمایه ای به بخش کشاورزی در سطح جهان با مشکل مواجه شده است. این پدیده دو علت اساسی دارد:
- ۱- ریسک تولید در بخش کشاورزی بیشتر است.
- ۲- قیمت مواد غذایی در قرن گذشته همواره نزولی بوده و این امر رابطه مبادله را به زیان بخش کشاورزی تغییر داده است.
- کمبود سرمایه گذاری در بخش کشاورزی مساله ای جهانی است و مختص ایران نیست. علی ای حال، برای ایجاد تحرک و افزایش سرمایه گذاری در بخش کشاورزی بایستی اصلاحات اساسی هم در سمت تقاضا و هم در طرف عرضه انجام شود.

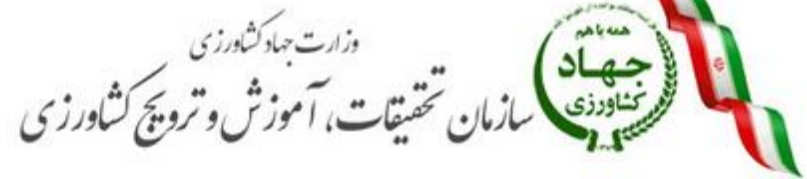
راهکارهای افزایش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی (طرف تقاضا)

- لازمه تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، بالا بودن سودآوری محصولات کشاورزی است. اما بایستی توجه داشت که حتی اگر شرایط قیمتی به نفع کشاورزی بوده و تصمیم به تولید محصول هم صرفاً براساس شرایط قیمتی اتخاذ شود، **باز چنین تصمیمی متضمن سرمایه‌گذاری در این بخش نیست. چرا که سرمایه فقط یکی از عوامل تولید است و انتخاب مقدار مصرف هریک از عوامل تولید، تابع قیمت نسبی آنهاست.**
- بنابراین بایستی در برنامه‌ریزیها و سیاستگذاریهای بخش کشاورزی قیمت نسبی عوامل تولید و محصولات کشاورزی مد نظر قرار گیرد.
- ریسک تولید در بخش کشاورزی نسبت به سایر بخشها بیشتر است. بنابراین استفاده از **برنامه‌های نوین و کارآمد برای بیمه محصولات کشاورزی و افزایش گستره حمایتی آن می‌تواند راه‌گشا باشد.**

راهکارهای افزایش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی (طرف عرضه)

- در طرف عرضه هم می‌توان به سهم اندک بخش کشاورزی از دریافت تسهیلات بانکی جهت سرمایه‌گذاری در این بخش، اشاره نمود. به طوری که نهادهای اعتباری به دلیل عدم امکان ترهین بخش قابل توجهی از دارایی‌های کشاورزان، قابلیت مبادله‌ای پایین دارایی‌های قابل ترهین از بخش کشاورزی، ریسک فعالیت‌های کشاورزی و عدم پوشش بیمه‌ای مناسب در بخش و پایین‌تر بودن نرخ بهره در بخش کشاورزی، تمایلی به اعطای تسهیلات به بخش کشاورزی ندارند. پیشنهاد می‌گردد که در این زمینه نیز تدابیر لازم اندیشیده شود.

راهکارهای افزایش سرمایه گذاری در بخش کشاورزی

- یکی از مهم ترین مکمل های سرمایه در تابع تولید، فن آوری تولید است.
- در حال حاضر تقریباً تمامی واحدهای پژوهشی کشور در بخش کشاورزی دولتی است و این مساله خود به معضلی برای آنها تبدیل شده است. زیرا دولت موظف است که منابع این نهادها را نیز تامین کند. این مساله نیز بایستی در برنامه ریزی ها و سیاست گذاری های بخش کشاورزی مورد توجه قرار گیرد.
- پایین بودن سهم بودجه پژوهش از تولید ناخالص داخلی ایران (۵/۰ درصد)
- (چین ۲ درصد، آمریکا ۸/۲ درصد، فرانسه ۳/۲ درصد، هند ۱ درصد، کره جنوبی ۶/۳ درصد، آلمان ۹/۲ درصد، ژاپن ۴/۳ درصد، روسیه ۵/۱ درصد)

معاونت علمی و فناوری

شبکه دانش کشاورزی

سلسله برنامه‌های ویدیو کنفرانس انتقال دانش به‌روز در گستره ملی بخش کشاورزی

عنوان:

تحلیل سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ایران

سخنران:

محرم عین‌اللهی احمدآبادی

عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان زنجان

۱۹ اسفند ۱۴۰۳ ساعت: ۱۲/۴۵-۱۱/۳۰